

MIHAI ANTONESCU DESPRE CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL - CAMPANIA DIN EST - ȘI ORGANIZAREA EUROPEI POSTBELICE

Petre Dache

Născut în anul 1904 Mihai Antonescu a fost un valoros profesor la Facultatea de Drept a Universității din București, un reputat jurist, iar din septembrie 1940, când a intrat în guvernul condus de mareșalul Ion Antonescu, un vașnic și perseverent apărător al intereselor și demnității naționale.

Pentru a prezenta succint personalitatea sa voi recurge la două relatări apărute în presă cu ocazia acordării unor interviuri.

Prima este din ziarul "Tribuna" din 12 august 1941: "Profesor de drept internațional la Universitatea din București, avocat cu renume, orator și scriitor elegant... Mihai Antonescu este un tânăr brun, slab, distins și vioi, cu vorbă limpede și sigură. Este desigur un om care n-a împlinit 40 de ani, care însă își cunoaște menirea și se dedică ei cu pasiunea și entuziasmul tinerilor de mare inteligență, înzestrat cu o mare cultură, stăpân pe mai multe limbi, trece în România printre cei mai pregătiți oameni ai conducerii"¹.

La rândul său "Popolo d'Italia" îl caracterizează astfel la 5 iulie 1943: "De 15 ani profesor la Universitatea din București, om de înaltă cultură, orator talentat, om de știință care la 39 de ani numai, a depășit 40 de lucrări publicate și care s-a arătat, apoi, a fi un om politic cu simț realist și idealist în același timp, reformator îndrăzneț al structurilor statului... Acest tânăr și-a asumat cea mai mare sarcină în viață politică a țării"².

Din cele redată credem că s-a conturat, fie și sumar, personalitatea lui Mihai A. Antonescu. Atunci când ne referim la omul politic suntem tentați să-l "vedem" în umbra mareșalului Antonescu, principalul său sfetnic, colaborator, mâna dreaptă a acestuia.

Nu contestăm valabilitatea acestor aserțiuni, dar ele pot împiedica o viziune de ansamblu, pot limita înțelegerea rolului și proporțiile activității sale.

Se uită, adesea, că el a fost nu numai vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, că a girat o perioadă Ministerul Propagandei Naționale și Ministerul Afacerilor Străine, dar a fost și președinte ad-interim al

Consiliului de Miniștri începând cu 21 iunie 1941.

Astfel prin Decretul 1799 din 21 iunie prin care prof. M. Antonescu este numit vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, în art. 2 al aceluiași decret se arată:

"Pe timpul absenței mele (a lui I. Antonescu) în cursul duratei ostilităților, atribuțiile conducerii Guvernului vor fi exercitate în locul meu și pentru mine de dl. prof. M. Antonescu"³. Decretul este semnat: conducătorul statului și președintele Consiliului de Miniștri general Ion Antonescu.

Deci se poate afirma că timp de peste doi ani și jumătate M. Antonescu a condus nemijlocit Guvernul la care se adaugă departamentele amintite.

O altă problemă pe care doresc s-o abordez este cea referitoare la raporturile cu Ion Antonescu și, în acest context, dacă era sau nu rudă cu mareșalul, mai les că s-a afirmat, chiar, că i-ar fi fost nepot.

Problema o clarifică M. Antonescu în timpul desfășurării procesului numit în epocă al "Marii trădări naționale". El afirmă: "Legături de rudenie - prin părinții noștri, prin tatăl său și al meu - nu; mama mareșalului Antonescu este vagă rudă cu tatăl meu"⁴.

Nu știu cât a cântărit această "vagă rudenie" la apropierea dintre ei, la prietenia care a existat între Ion și Mihai Antonescu. Se pare că decisiv a fost modul în care M. Antonescu a asigurat asistența juridică a familiei și l-a apărat pe mareșal în procesul care a avut un anumit ecou în epocă.

Că a existat afecțiune și raporturi de prietenie între cei doi ne-o dovedește și faptul că într-o scrisoare din 17 august 1941 M. Antonescu se adresa lui I. Antonescu: "Iubite nene lonele" și încheia astfel: "Dragul meu mareșal te îmbrățișez din toată inima". Deducem din scrisoare că îl felicita anticipat pentru înălțarea la demnitatea de mareșal, eveniment devenit cunoscut oficial la 22 august 1941, odată cu semnarea, de către regele Mihai, a decretului respectiv⁵.

Prin prodigioasa activitate desfășurată, fie în cadrul Guvernului, fie la manifestările publice sau prin articole și interviuri apărute în presă, conferințe la radio ș.a. M. Antonescu a exprimat cu claritate mobilul participării noastre la "războiul sfânt". Astfel în cuvântarea rostită la radio în 22 iunie 1941 el spunea: "Națiunea română a început azi un război mare și sfânt... Războiul acesta este un act de reparațiune istorică. El este o mare luptă a civilizației creștine în contra unei noi barbarii. Războiul acesta este, în sfârșit, un act de intrare a României în viața forțelor active ale Europei și zidirea lumii viitoare"⁶.

Cu un alt prilej, la adunarea clerului și învățătorilor din 19 martie 1942, el preciza: "Războiul acesta noi nu l-am căutat. În iunie 1940 România a fost victima unei grave agresiuni din partea U.R.S.S."⁷. Disprețuind drepturile ginților, disprețuind drepturile istorice și libera

determinare a neamului românesc, precum și obligațiile asumate prin actele din 9 februarie 1929 și 3 iulie 1933, guvernul sovietic a ocupat Basarabia, Bucovina și regiunea Herța a Moldovei noastre⁸. Se știe că după ce agresiunea sovietică și-a atins primul obiectiv au continuat provocările, mărturisind voința U.R.S.S. de a-și continua politica de expansiune și cotopire. Sunt edificatoare în acest sens concentrările de trupe la granița noastră, începând cu noiembrie 1940, ca și încercarea din 1-2 ianuarie 1941 de a pătrunde, cu forța, pe brațul Chilia⁹.

"Opt sute de mii de oameni pândeau un ceas sau așteptau poate, dacă neamul românesc se va prăbuși... Dar ceasul când ne-am dat seama că toate aceste trupe nu erau decât un inel... în marele lanț pe care bolșevicii îl pregăteau Europei... atunci ne-am alăturat marelui Reich german"¹⁰.

Toate acestea arătau clar că agresiunea U.R.S.S. continua. După M. Antonescu cinci sunt motivele care au impus intrarea noastră în războiul declanșat de Germania nazistă împotriva Uniunii Sovietice:

1. Războiul împotriva bolșevismului este răspunsul la o agresiune nedreaptă, gravă.

2. Războiul reprezenta pentru România împlinirea unei datorii față de conștiința noastră latină având convingerea că împlinim o misiune europeană.

3. Noi am împlinit aici misiunea unui popor de margine care veacuri de-a rândul a apărut civilizația Europeană împotriva barbariei și comunismului.

4. Luptăm pentru împlinirea misiunii noastre creștine.

5. Războiul nostru sfânt este un mijloc de a dovedi vitalitatea poporului nostru pentru ca și în viitor să i se recunoască dreapta conștiință a luptei și jertfei sale¹¹.

În mai multe ocazii el a precizat că noi nu ducem în rășărit un război de agresiune și de imperialism, ci un război de apărare sfântă a onoarei și drepturilor noastre¹².

În același timp M. Antonescu preciza că luptând împotriva U.R.S.S. pentru drepturile noastre noi luptăm, în același timp, pentru recâștigarea drepturilor asupra Transilvaniei de Nord.

Răspunzând unor politicieni unguri care încercau să folosească trecerea Nistrului ca o compensație a pierderilor teritoriale în urma dictatului de la Viena, răspunsul său este clar și tranșant: "În nici un caz trecerea Nistrului, fie și cu caracter militar de ocupație nu poate să aibă vreun raport cu drepturile noastre în vest"¹³.

Paralel cu sprijinirea campaniei din Est, inclusiv prin vizite pe front sau pentru a-i determina pe germani să-și respecte obligațiile asumate, a inițiat o vastă activitate diplomatică.

Încă din 22 iunie 1941, ziua declanșării ostilităților, a luat legătura cu unii miniștri acreditați la București, primul fiind cel al Finlandei. După

propria mărturisire această acțiune urmărea să deschidă perspective noi în acțiunea diplomației românești pentru problema noastră fundamentală, adică pentru problema Transilvaniei.

S-a trecut apoi cu acțiunea diplomatică în întreaga Europă, luându-se succesiv contacte cu Stockholm, Vichy, Lisabona, Madrid, Berna, Sofia și chiar Ankara¹⁴.

Scopul final era ca sfârșitul ostilităților să ne găsească pregătiți pentru a ne susține interesele naționale.

Încă de la sfârșitul anului 1942 a inițiat convocarea unei conferințe care să înceapă pregătirile, într-un sistem organizat, a întregului material cu care țara noastră, pe de o parte, să-și desăvârșască propunerile internaționale, iar pe de altă parte, să-și pregătească apărarea drepturilor și înfățișarea revendicărilor sale la Conferința de Pace. O concretizare a acestei idei s-a realizat prin Biroul Păcii, la întrunirea din 6 martie 1943, la care au participat, în afara titularilor unor ministere, Academia Română, Institutul Social Român, Academia de Științe Morale și Politice, Institutul de Istorie Universală ș.a.

Cu acest prilej M. Antonescu preciza că "destgur nu este un moment care poate institui, cu un termen fix, afirmarea unei perspective de pace dar așa cum spuneam la prima noastră întâlnire dacă vrei să câștigi războiul, trebuie să pregătești pacea"¹⁵.

După el gândirea în reconstrucția păcii și a ordinii de mâine va fi esențială. Toate acestea erau necesare deoarece "niciodată un război n-a avut proporțiile de ordin militar, politic, economic, spiritual, pe care îl are războiul de azi"¹⁶.

Niciodată războiul n-a târât în câmpul de luptă, cu egală inversunare, antagonismele spirituale, dezechilibrul economic, ciocnirile raselor și ale religiilor, conflict grav al continentelor, odată cu aspirația tuturor, și a fiecăruia, de a găsi posibilitatea de orientare și de viață nouă.

În aceste condiții soluționarea păcii viitoare nu va putea fi decât o soluțiune de esență istorică, de perspectivă și organizare durabilă. El afirmă că soluțiunea de pace va trebui să fie o soluțiune de echilibru între Europa, America, sistemul Britaniei și cel Asiatic.

Și e cu neputință ca soluționarea păcii să nu ajungă la reconstrucția europeană în așa fel încât aceasta să devină un element de echilibru, atât pentru îndiguirea Asiei cât și pentru echilibrul mărilor.

Războiul deschide perspectiva organizării lumii prin ea însăși sau aceea a morții lumii.

Reorganizarea Europei se impune deoarece se constată o "epuizare morală a societății europene, e un moment de părăsire a tradițiilor și instituțiilor fundamentale". De aceea procesul pe care îl are de rezolvat conferința de pace este nu numai un proces de reconstrucție politică ci și un proces de așezare morală.

În acest cadru se înscriu și contactele și tratativele cu aliații, pur-

tate la Stockholm, Madrid, Cairo. Despre aceste demersuri, atât cele inițiate de guvern cât și cele inițiate de opoziție, erau informații, prin intermediul lui Gh. Brătianu, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu.

Într-un interviu acordat în 15 iulie 1943 ziarul "Popolo d'Italia" el exprimă și mai clar necesitatea reorganizării viitoare a Europei pornind de la "definirea diferitelor primejdii europene, a le conjura, a lupta în contra lor. A urmări în același timp aflarea unor permanențe, găsirea unor constante spirituale și a unor identități de interese"¹⁷.

Europa, această bătrână insulă de tradiții, acest monument de gândire care cunoaște cea mai gravă frământare trebuie să se regăsească. "Europa trebuie să trăiască. Europa de mâine nu poate fi decât un continent în care comunitate de gândire și revizuirea antagonismelor să poată zidi o familie liberă a națiunilor conștiente de răspunderea lor, dornice să-și împlinească misiunea națională demnă și în care marile națiuni și popoarele mici să poată aduce, liber, toată puterea lor de creație și apărare"¹⁸.

Va trebui foarte mult realism și o înțelegere limpede a tuturor necesităților naționale. Europa trebuie să deosebească între divergențele de rafinament spiritual și antagonismele adevărate, între colaborările posibile pentru salvarea civilizației și între uciderea ei, între organizarea Europei sau moartea continentului - "Am deplină convingere că Europa nu poate muri"¹⁹ - conchide M. Antonescu.

Uimitor cât de actuale sunt aceste idei generoase.

Atașamentul său față de Comunitatea europeană este fără echivoc: "Noi nu jucăm pe toate tablourile internaționale. Noi jucăm pe onoarea și dreptatea Europei de mâine"²⁰.

Mihai Antonescu a respectat ca nimeni altul propriul raționament: "Când slujești un neam și istoria lui, slujești ctr conștiința faptei și nu cu trâmbița nefolositoare a cuvintelor"²¹.

N-a apucat să vadă roadele acestor idei de o mare actualitate și azi. Destinul i-a fost tragic. Condamnat la moarte în procesul de tristă amintire el a fost executat la 1 iunie 1946.

NOTE

1. "Tribuna" din 12 august 1941.
2. Interviul al lui M. Antonescu publicat de "Popolo d'Italia" cu ocazia vizitei făcute în Italia în perioada 29 iunie-5 iulie 1943. Arh.St.București, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos 1153/1943, f. 36.
3. Arh.St. București, fond P.C.M., dos. 518/1941, f 7.
4. Procesul mareșalului Antonescu. Documente I, Ediție prefatăă și îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă, Editura Saeculum I. O.; Editura Europa Nova, București, 1995, p. 265.

5. Monitorul Oficial nr. 200 din august 1941.
6. Războiul nostru sfânt. Acte și documente, 22-25 iunie 1941. Ed. II, p. 17.
7. Prof. Mihai Antonescu, România în Europa de mâine. Armata noastră mândria noastră. Cuvântarea la Marea Adunare a clerului și învățătorilor, 19 martie 1942, p. 18.
8. Ibidem, p. 17.
9. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 95/1942, f 16.
10. Războiul nostru sfânt..., p. 18.
11. Ibidem, p. 64.
12. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 1264/1943, f. 33.
13. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 95/1942, f 45.
14. Ibidem, p. 26.
15. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 1178/1943, f. 1.
16. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 1075/1943, f. 3.
17. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 1153.1943, f. 38.
18. Ibidem, f. 39
19. Ibidem, p. 40.
20. Prof Mihai Antonescu, România în Europa de mâine, p. 3.
21. Arh.St.București, fond P.C.M., dosar 95/1942, p. 5.

MIHAI ANTONESCU ABOUT WORLD WAR II-the EAST CAMPAIGN AND EUROPE'S ORGANIZATION AFTER WAR

- Summary -

Mihai Antonescu (1904-1946) was a remarkable teacher at the Law Faculty of Bucharest University, a well-known law specialist, and, since, September 6, 1940, when he entered the Government led by Marshall Ion Antonescu, a brave and perseverent defender of the national interests and dignity.

Talking about Romania's participation to the war started by Germany against U.R.S.S., on June 22, 1941, Mihai Antonescu stated that this decision was taken because of the wish to free Basarabia, North Bucovina and Herța County, occupied in 1940 by the Soviet Union.

Our country - he said - has not led in the East an aggression and imperialist war, but a war of holly defense of our honour and rights.

As early as 1942 he was concerned with Romania's place and role in organizing after - war Europe. The final purpose was that the end of the war should find us prepared to sustain our national interests.

Mihai Antonescu says that after - war Europe "can only be a continent where the community of thought and reconsidering the antagonisms may build a free family of nations that are aware of their responsibility".

He could not see the result of these ideas which are still very important now-a-days. Condemned to death within the trial of sad memo-